

Hoofdpijnen PBL Werkprogramma 2012

Den Haag / Bilthoven
September 2011

1. Uitgangspunten

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) schetst in deze notitie de hoofdlijnen van zijn werkprogramma voor het komende jaar. Met het voorgenomen onderzoek in dit werkprogramma wil het PBL bijdragen aan het kabinetsbeleid op een breed scala aan terreinen: milieu, mobiliteit, ruimte, wonen, energie, water, voedselvoorziening, natuur, internationale samenwerking, bevolkingskrimp, decentralisatie, bestuurlijke vernieuwing, internationale concurrentiepositie.

PBL-onderzoek sluit aan bij drie (van de zes) rijksbrede strategische kennis thema's die zijn gekozen voor deze kabinetsperiode, te weten:

1. Omgaan met schaarste aan ruimte en grondstoffen
2. Het concurrentievermogen van Nederland
3. Naar een nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling tussen staat en samenleving en een nieuwe balans tussen rechten en plichten.

In 2012 werkt het PBL verder aan de vijf strategische meerjarenprogramma's die zijn gepresenteerd in het Werkprogramma 2011. Bij de keuze van concrete projecten binnen deze programma's voor komend jaar sluiten we niet alleen aan bij de rijksbrede strategische thema's, maar ook bij speerpunten van het beleid van kabinet en departementen zoals decentralisatie en vereenvoudiging van regelgeving.

Bovendien houdt het PBL 20 tot 30 procent van de capaciteit in dit werkplan flexibel beschikbaar om slagvaardig te kunnen inspelen op vragen en behoeften van het kabinet, op actuele vragen en (beleids)onderwerpen, en op ad-hocverzoeken van de opdrachtgevende ministeries. Vragen vanuit de politiek en de departementen kunnen soms leiden tot snelle beantwoording van concrete en acute kennisvragen, terwijl in andere gevallen uitgebreid onderzoek nodig is. In het laatste geval kan herprioritering binnen het werkprogramma nodig zijn.

Overigens zal ook de te verwachten nieuwe taakstelling dwingen tot een aanpassing van het werkprogramma 2012 vanwege de teruglopende onderzoekscapaciteit. In de komende maanden zal meer duidelijkheid komen over de omvang en de invulling van de taakstelling. Dat zal gevolgen hebben voor de uitwerking van dit Werkprogramma op hoofdlijnen in concrete projecten.

In dit werkprogramma maakt het PBL onderscheid in structurele producten, strategische meerjarenprogramma's en specials. De structurele producten zijn op enigerlei wijze wettelijk verankerd en kennen een vaste periodiciteit, zoals de balansen en verkenningen. Specials zijn bijzondere projecten met als karakteristiek dat het om een eenmalig of relatief kortlopend onderzoek gaat, waar wel hoge prioriteit aan wordt gegeven.

Concrete nieuwe onderwerpen waarover het PBL voornemens is in 2012 onderzoek te doen zijn onder meer:

- Ruimtelijke ontwikkelingen in Nederland (monitoring Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte)
- Kennis- en arbeidsmigratie, de woningmarkt en de internationale concurrentiepositie.
- Infrastructuur en verstedelijking
- Vergroening van de economie en de economische betekenis van biodiversiteit
- Verduurzaming handelsketens: rol van bedrijfsleven en consumenten en gevolgen voor ontwikkelingslanden
- Follow-up Signalenrapport.

Het PBL ziet het als zijn taak de politiek-bestuurlijke besluitvorming over de kwaliteit en inrichting van de leefomgeving te ondersteunen door het aanleveren van de best denkbare kennis over ontwikkelingen in dit domein. Het planbureau analyseert niet alleen de vraag 'wat zijn de problemen', maar gaat ook in op de vraag 'wat zijn kansrijke oplossingsrichtingen voor de overheid om de problemen het hoofd te kunnen bieden'. Daarbij legt het PBL ook verband met vragen rond sturing en gedrag, kort samengevat onder de noemer 'governance'. In ons onderzoek besteden we ook aandacht aan de plek waar bestuurlijke verantwoordelijkheden zijn belegd. Dat kan het mondiale, het Europese, het nationale maar ook het regionale schaalniveau zijn.

Als brug tussen wetenschap en beleid streeft het PBL naar versterking van het wetenschappelijke netwerk (nationaal en internationaal) en verdere samenwerking met de andere twee planbureaus (CPB en SCP). Ook zal worden afgestemd met het werkprogramma van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur i.o. (RLI). In de slotparagraaf van deze notitie wordt nader ingegaan op deze samenwerking en afstemming.

Deze Hoofdlijnen PBL Werkprogramma 2012 zijn afgestemd met de meest betrokken DG's en in het Begeleidingscollege PBL.

2. Hoofdpunten 2012

2.1 Structurele producten

Vaste PBL-taken zijn onder meer het uitbrengen van beleidsevaluaties zoals de tweejaarlijkse Balans van de Leefomgeving en de periodieke toekomstverkenningen op het gebied van ruimte, natuur en milieu. In september 2012 zal het planbureau de tweede Balans van de Leefomgeving uitbrengen.

Verder wordt onderzocht welke follow-up in 2012 gewenst is voor het in juni 2011 gepubliceerde Signalenrapport 2011, getiteld 'De energieke samenleving'. Dit rapport over een nieuwe benadering om doelen op het gebied van milieu, klimaat en ruimte te bereiken door energie en initiatieven van burgers en bedrijven aan te boren, sluit aan bij het rijksbrede thema *Naar een nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling tussen staat en samenleving en een nieuwe balans tussen rechten en plichten*.

Tot slot het Compendium voor de Leefomgeving. Dit betreft een continue samenwerking tussen PBL, CBS en WUR. Het Compendium is dé digitale gegevensbasis op het gebied van milieu, natuur en ruimte, vooral op nationale schaal.

2.2 Strategische meerjarenprogramma's

Het PBL concentreert het onderzoek in vijf strategische meerjarenprogramma's:

- Ruimtelijk beleid in verandering;
- Het belang van clusters en netwerken voor de concurrentiepositie;
- Verstedelijking, herstructurering en mobiliteit;
- Klimaat en energie als transitieagenda;
- Biodiversiteit, voedselvoorziening en ontwikkelingsvraagstukken.

Deze meerjarenprogramma's zijn integraal – zij verbinden milieu, water, natuur en ruimte –, maatschappelijk relevant en gericht op een (interdepartementaal) beleidsproces dat in de periode 2011-2015 tot besluitvorming leidt. Het gaat daarbij om kritische beoordelingen van beleidsvoornemens, verkenningen van toekomstige ontwikkelingen of het in beeld brengen van de opties die beschikbaar zijn om beleidsdoelen te realiseren. De onder Uitgangspunten genoemde nieuwe onderzoeksonderwerpen krijgen binnen deze strategische meerjarenprogramma's een plaats.

De synergie, zowel binnen als tussen de programma's, zal in het PBL-onderzoek een nadrukkelijk punt van aandacht zijn.

De strategische meerjarenprogramma's bevatten ook het strategisch onderzoek, nauw verbonden met en gericht op de bruikbaarheid in die strategische meerjarenprogramma's. Dit heeft als doel kennis te vergaren en methoden te ontwikkelen die op langere termijn nodig zijn om het PBL-werk op maatschappelijk relevante onderwerpen wetenschappelijk verantwoord te kunnen uitvoeren.

2.2.1 Ruimtelijk beleid in verandering

In 2011 is een start gemaakt met de decentralisatie van de ruimtelijke ordening naar provincies en gemeenten, zoals in het Regeerakkoord is afgesproken. Het stelsel van de ruimtelijke ordening zal daardoor sterk veranderen. De provincies krijgen een belangrijke regierol in de ruimtelijke ordening. Met de nieuwe Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte worden het nationale ruimtelijk beleid en het mobiliteitsbeleid in samenhang gezien. Naar aanleiding van de Structuurvisie heeft het PBL in 2011 een ex-ante toets gepubliceerd. Het is ook voor de toekomst van belang zicht te houden op de effecten van het nationale beleid en van de decentralisatie op de ruimtelijke ontwikkeling, bijvoorbeeld op verstedelijking en landschappen. In de Structuurvisie wordt het PBL daarom verzocht de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland door middel van een monitor in kaart te brengen. Met de voorbereiding daarvan zal al in 2011 worden gestart. Ook de vereenvoudiging van het omgevingsrecht is een belangrijke doelstelling van het kabinet. Dit meerjarenprogramma wil een bijdrage leveren aan het debat daarover. Daarbij zal in het bijzonder worden onderzocht of en zo ja hoe vereenvoudiging van het omgevingsrecht kan worden gecombineerd met verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Ook de verhouding tussen publieke en private partijen verdient daarbij

aandacht, evenals de institutionele aspecten rond ruimtelijke ordening.

Naast de vereenvoudiging van regelgeving en decentralisatie speelt ook de toenemende invloed van Europa een rol, via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. De transformatie van het nationale ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening is daarmee een hoofdthema voor dit meerjarenprogramma. Gezien de in deze kabinetsperiode voorgenomen bestuurlijke veranderingen ligt het daarbij voor de hand uitdrukkelijk aandacht te besteden aan de relatie tussen ruimtelijke ontwikkelingen en bestuurlijke arrangementen. Er zal ondermeer worden gekeken naar de wijze waarop in het buitenland bestuurlijke arrangementen in het ruimtelijk domein zijn vormgegeven.

Dit meerjarenprogramma richt zich tevens op het verkennen van beleidsopties voor het toekomstig ruimtelijk beleid, het tweede hoofdthema. Keuzes rond infrastructuur, landbouwbeleid, waterbeleid en verstedelijking hebben grote invloed op de ruimte. Bij het vaststellen van beleidsopties voor toekomstig ruimtelijk beleid op de relevante bestuurlijke niveaus is het van belang te weten welke grote ruimtelijke opgaven op de overheid afkomen. Naast de bestaande ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken, infrastructuur, landbouw en natuur dienen zich nieuwe opgaven aan op de terreinen klimaat, water en demografische krimp. Inhoudelijk komen deze onderwerpen aan de orde in de meerjarenprogramma's Klimaat en energie in transitie en Herstructurering, verstedelijking en mobiliteit. Deze nieuwe opgaven alsmede de noodzaak van een efficiënte inzet van publieke middelen accentueren de noodzaak van reflectie op een effectief systeem voor ruimtelijk beleid.

2.2.2. Het belang van clusters en netwerken voor de concurrentiepositie

Versterking van de Nederlandse economie en van de internationale concurrentiekracht van Nederland, in het bijzonder van de ruimtelijk geconcentreerde clusters Mainports, Brainports en Greenports zijn topprioriteiten van het kabinet. Het Europese (territoriale) cohesiebeleid beweegt zich in de toekomst in de richting van stimulering van het economisch belang van grootstedelijke agglomeraties. In welke mate kan de concurrentiepositie van Nederland gestimuleerd worden door versterking van vestigingsplaatscondities als bereikbaarheid, een aantrekkelijk woon- en leefklimaat, (R&D) investeringen, innovatie en kwaliteit van leven? Daarbij is het van belang dat economische concurrentie (zowel in handels- als in kennisnetwerken) zich steeds nadrukkelijker afspeelt tussen regio's en agglomeraties in plaats van tussen landen. Centraal staat de vraag welke (door beleid te beïnvloeden) factoren bijdragen aan het versterken van de concurrentiepositie van Nederlandse regio's. Het gaat dan om factoren die bijdragen aan economische groei doelstellingen, die clusters faciliteren en die bijdragen aan het aantrekken van buitenlandse investeringen en kenniswerkers.

Het kabinet besteedt in zijn Regeerakkoord specifiek aandacht aan de positie van de Nederlandse landbouw (agrofood en greenports). Dit cluster heeft sterke componenten maar het kampt ook met knelpunten bij de beschikbaarheid van arbeid, bereikbaarheidsproblemen, hoog energiegebruik en lokale emissies etc. Het PBL wil in 2012 ingaan op de vraag welke factoren de concurrentiepositie van het agrocomplex kunnen beïnvloeden en wat de effecten hiervan zijn op de leefomgeving. Daarbij wil het aandacht schenken aan de relatie met de andere topsectoren (transport, haven, industrie, chemie en energie) en de gevolgen van klimaatverandering.

In 2012 komen de analyses in het teken te staan van het nieuwe beleid van het ministerie van EL&I (Bedrijfslevennota) en van de nieuwe structuurvisie Infrastructuur en Ruimte van I&M. Dat houdt in dat de projecten in 2012 meer aandacht hebben voor de topregio's en voor de relaties tussen infrastructuur, verstedelijking en economie.

2.2.3. Verstedelijking, herstructurering en mobiliteit

De Nederlandse leefomgeving blijft in de komende decennia veranderen. De bevolking vergrijsd en kan gaan krimpen, de economie verdienstelijkt en globaliseert, de mobiliteitsgroei vlakkt af en nieuwe milieuproblemen rond de uitputting van hulpbronnen, klimaat en biodiversiteit manifesteren zich. Deze ontwikkelingen hebben hun weerslag op het ruimtegebruik van functies als wonen, werken, recreatie en mobiliteit en op de inrichting van onze steden, waar een aanzienlijk deel van deze veranderingen zal neerslaan. Tegelijkertijd vereist beteugeling van de klimaatverandering in de komende decennia 'verduurzaming' van het energieverbruik die voor een belangrijk deel in de stedelijke gebieden zal moeten worden gerealiseerd.

Een belangrijke nieuwe opgave voor het ruimtelijk beleid is de omslag van het plannen voor groei naar het plannen voor groei én stagnatie en krimp van de bevolking, die in de toekomst gelijktijdig zullen plaatsvinden. Bovendien is er regionaal sprake van overproductie van kantoor- en bedrijfslocaties. Veel kantoren staan al leeg, en Het Nieuwe Werken zal invloed hebben op de vraag naar kantoren. De nadruk op herstructurering en transformatie, de omvangrijke klimaatopgave en het gegeven dat er nu minder geld beschikbaar is, vragen om een nieuw perspectief op de ruimtelijke planning. Het PBL zal de komende jaren onderzoeken welk perspectief dat kan zijn en wat dat betekent voor het ruimtelijke, mobiliteits- en het verstedelijkingsbeleid voor de periode 2020-2030: de periode waarvoor het nieuwe kabinet allerlei investeringsbeslissingen zal moeten nemen, in het bijzonder in het kader van de ruimtelijke investeringsagenda. Daarbij speelt de infrastructuur een grote rol. Niet alleen op het gebied van mobiliteit maar ook van energie.

Het accent zal verschuiven van bouwen naar verbouwen; via transformatie naar nieuwe functies, herinrichting van bestaande locaties, nieuwe beheersconstructies, andere vormgeving, kwaliteitsverbetering en aanpassing van de leefomgeving aan nieuwe opgaven en doelgroepen.

Herstructurering speelt des te nadrukkelijker in regio's die met krimp te maken krijgen. Overheden kunnen de kosten van herstructurering steeds moeilijker afwentelen op winstgevende uitbreidingen. De huidige vertraging van de economische groei en de gevolgen daarvan voor de bouw en de vastgoedmarkt geven al een voorproefje van wat ons in veel regio's te wachten staat.

De keuze voor een compact verstedelijkingsbeleid maakt de herstructureringsopgave complexer. Bundeling en verdichting vormen al jaren een strategie in het verstedelijkingsbeleid. Het PBL wil de verschillende knelpunten van intensivering analyseren en opties aanreiken voor het herijken van het bestaande verstedelijkingsbeleid. Het wil daarbij onderzoeken met welke instrumenten de verschillende bestuurlijke lagen, ondernemers, burgers en andere actoren zoals corporaties de stedelijke ontwikkeling in de gewenste richting kunnen sturen of versnellen. Financieringsconstructies kunnen hierbij een cruciale rol spelen. Daarbij is er ook aandacht voor duurzame mobiliteit: wat betekenen de nieuwe vervoerstechnieken voor de gebouwde omgeving? Hoe kunnen we de (stedelijke) ruimte zo inrichten dan te verplaatsen ook op termijn gefaciliteerd wordt, met zo min mogelijk druk op de leefomgeving en het klimaat? En wat betekent dat voor de infrastructuuropgave, gegeven de financiële restricties?

De nieuwe woonvisie van het ministerie van BZK zal aanleiding geven voor aanscherping van de vragen op het terrein van verstedelijking.

2.2.4. Klimaat en energie als transitieagenda

Dit strategische meerjarenprogramma richt zich op vraagstukken rond de toekomstbestendige energievoorziening en het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, en ontwikkelt kennis en producten gericht op bestuurlijke keuzes die de komende jaren hierover gemaakt moeten worden.

In EU-verband is overeengekomen om te trachten de mondiale temperatuurstijging te beperken tot 2°C ten opzichte van de pre-industriële tijd. Dit betekent dat de uitstoot van broeikasgassen in 2050 wereldwijd met ten minste 50% moet zijn verminderd ten opzichte van 1990. De Europese Raad heeft geconcludeerd dat de industrielanden hun broeikasgasemissies in 2050 met 80% tot 95% moeten hebben teruggedrongen. Hiertoe zijn wereldwijd ingrijpende veranderingen in het energiesysteem noodzakelijk. Een verschuiving naar CO₂-arme energiebronnen en energiebesparing - een cruciaal element om de resource efficiency te verhogen - zijn daarvoor belangrijke routes.

Het verhogen van de energie efficiency is ook van belang voor de voorzieningszekerheid. Keer op keer wordt gewezen op het grote potentieel van energiebesparing. Toch blijkt het in de praktijk moeizaam om dit potentieel te benutten. Verdergaande vergroening van de economie kan hiervoor een stimulans betekenen. Ook kan er geleerd worden van ervaringen in de ons omringende landen met verschillende beleidsinstrumenten.

Innovatie is cruciaal voor het bereiken van energie- en klimaatopties. Het beleid besteedt daar –nationaal en internationaal- veel aandacht aan. Naburige landen ontwikkelen los van elkaar energie- en klimaatroadmaps voor de lange termijn (2050), terwijl hun energiemarkten steeds meer worden geïntegreerd. Onderzoek naar de wijze waarop andere, ons omringende landen deze uitdagingen aanpakken kan bijdragen aan een betere internationale afstemming en tot lagere maatschappelijke kosten. Hierdoor kan de effectiviteit en efficiëntie van

de inspanningen verbeteren. Daarbij bestaat de indruk dat het mondiale (of beperkter: Europese) 'leren' niet op de meest efficiënte wijze plaatsvindt. Er is bijvoorbeeld weinig binding tussen doelen inzake hernieuwbare energie en maximale kansen op leren en bedrijvigheid. Hoe kan dat efficiënter en welke kansen biedt dat Nederland?

Effectief betekent een vergaande emissiereductiedoelstelling grote energiebesparingen en een vrijwel gehele overstap op energiebronnen zonder broeikasgasemissies. De uitdaging is dit zodanig te doen dat de kosten beperkt blijven en de kans op innovaties maximaal is. Het kabinet beoogt om minder afhankelijk te worden van andere landen, hoge prijzen en vervuilende brandstoffen. Daarnaast zal de energievoorziening moeten passen binnen randvoorwaarden voor milieukwaliteit, biodiversiteit, landgebruik en ruimtelijke ordening. Biomassa wordt een cruciale factor in de duurzame energiehuishouding. Sommige biomassastromen concurreren om landbouwgrond met de voedselproductie. Er worden duurzaamheidscriteria aan biomassa gesteld, terwijl voor voedselproductie dergelijke criteria ontbreken. Ongewenste indirecte verschuivingseffecten zijn daardoor te verwachten. Er zou daarom overwogen kunnen worden om duurzaamheidscriteria voor landgebruik voor energieteelten en voedselproductie in samenhang te ontwikkelen. De vraag is wat dat zou betekenen voor de prijzen en voorraden van biomassa en voedsel.

In Europa worden de komende jaren nieuwe doelstellingen voor het luchtbeleid vastgesteld, en vindt ook verdere uitwerking plaats van het klimaatbeleid. Het kabinet heeft het belang van het creëren of behouden van een gelijk speelveld voor het Nederlandse bedrijfsleven scherp op het netvlies bij het maken van internationale afspraken. Een goed vormgegeven klimaatbeleid kan het bereiken van luchtdoelen aanzienlijk gemakkelijker (en goedkoper) maken. Omgekeerd kan luchtbeleid klimaatdoelen dichterbij brengen. Onderzocht zal worden hoe Europees lucht- en klimaatbeleid optimaal van elkaar kunnen profiteren en of al bestaande internationale gremia het bereiken van klimaatambities zouden kunnen bevorderen.

2.2.5. Biodiversiteit, voedselvoorziening en ontwikkelingsvraagstukken

In 2012 wordt een vervolg gegeven aan het meerjarenprogramma Biodiversiteit, voedselvoorziening en ontwikkelingsvraagstukken. Het Kabinet zet in op innovatie als een van de motoren van het economische herstel. De Nederlandse landbouw- en voedingssector neemt mondiaal een prominente plaats in, zeker als het gaat om innovatief vermogen. Aan de andere kant geeft het nieuwe kabinet minder prioriteit aan natuur en landschap. Taken worden gedecentraliseerd naar provincies, de Ecologische Hoofdstructuur is herijkt en men verwacht meer van private partijen. Hierover zal in 2011 een bestuursakkoord worden gesloten. Ook wil het Kabinet de natuurwetgeving vereenvoudigen en moderniseren. De speelruimte van het Nederlandse beleid voor landbouw en biodiversiteit wordt voor een belangrijk deel Europees bepaald. Daarnaast benoemt het Regeerakkoord het bijdragen aan het behalen van de Millennium Development Goals (MDG) als speerpunt. Ontwikkelingssamenwerking moet op zoek naar samenhang met het brede buitenlandse beleid, zoals klimaat, energie en landbouwproductie. Het beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking is herijkt met meer nadruk op voedselzekerheid en water en meer aandacht voor economische ontwikkelingen.

De consumptie van dierlijke producten zoals vlees, vis en zuivel is de afgelopen vijftig jaar sterk toegenomen in Nederland, evenals in de Europese Unie. De huidige voorkeuren van de Europese consument hebben ongunstige gevolgen voor leefomgeving, zoals een groot ruimtebeslag (ook buiten Europa), vermindering van biodiversiteit en gezondheidsrisico's. Mondiaal zijn er grote en deels samenhangende uitdagingen, zoals voedselzekerheid voor een groeiende en meer welvarende wereldbevolking, doelmatig landgebruik (o.a. voor veevoerders, voedsel, bio-energie), behoud van biodiversiteit, zorgvuldig omgaan met natuurlijke hulpbronnen, verminderen van armoede en honger, en beheersen van klimaatverandering. De relaties zijn complex en de uitdagingen 'concurreren' dikwijls met elkaar. Innovatie is cruciaal voor het behalen van de doelen op het gebied van biodiversiteitbehoud, voedselvoorziening, klimaat en ontwikkelingsvraagstukken. Naast het (verder) conceptualiseren van biodiversiteit zal het PBL ook onderzoek doen naar de economische betekenis van biodiversiteit, en naar de wijze waarop beleidsopties geïnstrumenteerd kunnen worden.

Nationaal bestaat de opgave om ruimte voor groei en schaalvergroting (megastallen) bij een toch al hoge dichtheid van de Nederlandse landbouw te verenigen met Europese doelstellingen voor mestgebruik, nitraat, ammoniak en waterkwaliteit. Daarbij zijn ook andere aspecten in het geding, zoals dierenwelzijn, inpasbaarheid in het landschap en risico's voor de volksgezondheid (antibioticagebruik, infectieziekten). Ook de grote afhankelijkheid van soja-import uit (Zuid-) Amerika is een kwetsbaar punt van de Nederlandse (en Europese)

landbouw, onder meer door de snel groeiende vraag uit China, maar ook door toepassing van genetisch gemodificeerde gewassen. Wat zijn opties om verduurzaming te combineren met concurrentiekracht? Efficiënter produceren betekent minder landgebruik en minder uitstoot van broeikasgassen. Zijn er oplossingen te vinden in het technisch-economische domein van de primaire productie (innovatie, 'biologische' landbouw), of vooral door de inzet van de andere partijen in de consumptieproductieketen ('De energieke samenleving').

Er zijn ook relaties met thema's als doelmatig gebruik van natuurlijke hulpbronnen ('resource efficiency') en vergroening van economie en groei. In hoeverre rechtvaardigen de (ecosysteem)diensten die de natuur biedt aan zogenoemde topsectoren krachtige inspanningen tot behoud, of staan die inspanningen (en regelgeving daartoe) de economische ontwikkeling vooral in de weg (hindermacht)? Kunnen natuurlijke hulpbronnen een bijdrage leveren aan innovaties en daarmee economische groei, zoals de bio-based economy, of leidt dat vooral tot een toename van het wereldwijde landgebruik? Wat is de economische betekenis van biodiversiteit en hoe zou deze betekenis beter meegenomen kunnen worden in besluitvorming, zoals MKBA's?

In het kader van het convenant met het ministerie van Buitenlandse Zaken doet het PBL onderzoek naar de relatie tussen ontwikkelingsvraagstukken en milieu. Daarbij onderzoeken we onder andere de doorwerking van het Nederlandse en Europese voedselsysteem in ontwikkelingsvraagstukken, vooral als het gaat om hulpbronnen zoals zoetwater, vruchtbare bodems of biodiversiteit. Ook wordt onderzocht op welke wijze handelsketens verduurzaamd kunnen worden en wat de sociaal-economische gevolgen hiervan zijn voor ontwikkelingslanden.

2.3 Externe dienstverlening

Het PBL zal ook in 2012 een aantal specifieke dienstverlenende taken voor de departementen en internationale organisaties verrichten. Het gaat hier om:

- het adviseren over beleidsvoornemens in de Raad voor Infrastructuur en Milieu (RIM) en de Raad voor Economie, Werk en Innovatie, en in het ambtelijk voorportalen van deze onderraden van de Ministerraad, de Commissie voor Infrastructuur en Milieu (CIM) en de Commissie voor Economie, Werk en Innovatie (CEWI);
- het analyseren van nieuwe voorstellen van de Europese Commissie en andere internationale beleids-gremia op het gebied van duurzame ontwikkeling, natuur, water, ruimte, klimaatmitigatie- en adaptatie en lucht (emissiehandel, emissieplafonds, inzet biobrandstof);
- het ondersteunen van het ministerie van I&M bij het voorbereiden van strategische beslissingen over het EU Financieel Meerjarekader 2014-2020 zullen worden belicht vanuit de vereisten voor lange termijn milieubeleid, voortbouwend op Getting into the Right Lane for 2050.
- ondersteuning Nederlandse inbreng in IPCC-verband.
- nationaal contactpunt voor het Europese ESPON-programma en voor het Europese Milieuagentschap, bijdrage aan het project ESPON Climate Change.
- OECD Environmental Outlook: De outlook schetst milieuveranderingen tot 2050. Het PBL werkt met de OESO samen op de thema's energie en klimaat, biodiversiteit, water en milieugerelateerd gezondheidsverlies. De autonome ontwikkeling wordt voor elk van deze thema's beschreven met behulp van het mede door het PBL ontwikkelde scenario. De effecten van trends alsook van beleidmaatregelen om ongewenste ontwikkelingen bij te sturen, worden in kaart gebracht.
- inzet/ondersteuning van het ministerie van EL&I voor vorm- en inhoudgeving van het VN Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystems (IPBES).

3. Wetenschappelijke kwaliteitsborging

Het PBL hanteert een aantal methoden om de wetenschappelijke kwaliteit te borgen en is steeds op zoek naar nieuwe, efficiënte wijzen om dit te doen.

Seminars

Interne seminars waarin PBL'ers elkaar kritisch bevragen over onderhanden werk vormen een belangrijk element in het kwaliteitsbeleid. Binnen de PBL-organisatie werken onderzoekers uit een groot aantal verschillende disciplines samen, waaronder planologen, demografen, geografen, economen, milieuwetenschappers, technologen, biologen, methodologen en bestuurskundigen. Tijdens seminars (die het PBL houdt over zowel startende onderzoeksprojecten als eindproducten) gaan zij met elkaar in debat, zodat de beste wetenschappelijke kwaliteit van PBL-producten geleverd kan worden. Ook worden geregeld gasten van buiten het PBL gevraagd om deel te nemen aan dit debat om de producten te versterken.

Begeleidingscollege

Het Begeleidingscollege PBL heeft een belangrijke toezichthoudende en adviserende taak. Het Begeleidingscollege bewaakt het wetenschappelijke niveau van het planbureau en adviseert over het werkprogramma. De leden van het Begeleidingscollege zijn hetzij werkzaam in de wetenschap (hoogleraren van diverse universiteiten), hetzij in het bedrijfsleven of bij maatschappelijke organisaties en andere overheden. Het college komt gemiddeld drie maal per jaar bijeen.

Internationale audit en visitatie

In 2012 zal een internationale wetenschappelijke audit plaatsvinden ('doen we de dingen goed?'). In 2014 zal deze gevolgd worden door een internationale visitatie, waar naast de wetenschappelijke kwaliteit ook de maatschappelijke relevantie van het PBL-werk zal worden gereviewd ('doen we de goede dingen?'). Opdrachtgever is het Begeleidingscollege.

Wetenschappelijke toetsing

Bij grote onderzoeken wordt vaak een wetenschappelijke klankbordgroep ingesteld die moet toetsen of met geschikte, danwel de best beschikbare onderzoeksmethoden wordt gewerkt, en of analyses op de juiste wijze worden uitgevoerd.

Om de wetenschappelijke kwaliteit van de rapportages en studies van het PBL te borgen, krijgen databeheer, informatiemanagement, beheer en ontwikkeling van de modellen en de kennisinfrastructuur van het PBL continue aandacht. Daarbij gaat het enerzijds om het PBL-brede informatiemanagement, ICT-beheer en -advisering, beheer van (geo)data, redactie-ondersteuning en advisering over methoden en technieken. Anderzijds gaat het voor elk van de inhoudelijke aandachtsvelden om het beheer en de toepassingsgerichte aanpassing van modellen en de wetenschappelijke kwaliteitsborging van data en modelinstrumentarium in een uitgebreid extern kennisnetwerk en door implementatie van PBL-normenkaders voor data en modellen.

4. Samenwerking en afstemming

Om wetenschappelijke kennis toegankelijk te kunnen maken voor het beleid hecht het PBL aan behoud en versterking van het wetenschappelijke netwerk en aan samenwerking met andere instituten.

We werken samen met de andere twee planbureaus (CPB en SCP). Zo zullen PBL en CPB – afhankelijk van de uitkomst van een vooronderzoek dat de planbureaus gezamenlijk uitvoeren in het najaar van 2011 – in 2012 beginnen met een nieuwe lange-termijn scenariostudie naar ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving in Nederland, als opvolger van de studie Welvaart en Leefomgeving (2006). De drie planbureaus werken samen met het CBS bij het opstellen van de Monitor Duurzaam Nederland. PBL en CPB werken verder onder meer samen bij kosten-batenanalyses.

Het PBL heeft voorts samenwerkingsverbanden met een groot aantal expertisecentra - nationaal en internationaal - zoals universiteiten (bijvoorbeeld UU, VU, WUR, UvA, EUR, TUD, UvT en RUG) en onderzoeksinstituten (zoals ECN, KNMI, KiM, RIVM, LEI, TNO) plus koepelorganisatie zoals KNAW en NWO. Daarbij hoort ook het actief zoeken naar interactie en synergie met ontwikkelingen op aangrenzende terreinen met het oog op samenhang en integratie van beleidsgerichte boodschappen.

Daarnaast is een goede afstemming met de werkzaamheden van de RLI (i.o.) van belang. PBL en RLI stemmen de werkprogramma's af met inachtneming van de principiële verschillen tussen een adviesraad (beleidsadviserend) en een planbureau (evaluerend, verkennend en signalerend/agenderend). In 2012 zullen

PBL en RLI vooral samenwerken op de onderwerpen duurzame mobiliteit, groene ruimte, toekomst van de stad en logistieke kracht van Nederland.